

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЕЛЕМЕНТ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

THE ROLE-PLAYING GAME AS AN ELEMENT OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE AT A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

У статті досліджується рольова гра як елемент викладання іноземної мови у закладі вищої освіти, як одна із важливих методологічних технік в навчальній програмі. Проаналізовано трактування сутності категорії «рольова гра» та досліджено основні характеристики рольової гри як методу викладання іноземних мов у закладах вищої освіти. Проаналізовано етапи реалізації техніки рольової гри під час викладання іноземної мови у закладі вищої освіти. Це такі етапи: вибір учасників, підготовка до виконання сценарію, відповідальність учасників, оцінка та коментарі. Досліджено кілька варіантів реалізації рольової гри для вивчення іноземної мови. Це такі варіанти: конфліктна рольова гра, кооперативна рольова гра, рольова гра за умов дефіциту інформації та рольова гра на основі завдань. Встановлено, що основними ознаками всіх рольових ігор є такі: наявність проблеми, що лежить в основі гри; наявність певних персонажів / ролей, які мають різне відношення до обговорюваного питання; наявність проблемної ситуації, що містить умови для когнітивного конфлікту. Встановлено, що рольова гра на лекціях з іноземної мови використовується для розвитку мовленнєвих навичок. Проаналізовано розроблені дослідниками правила для рольових ігор, а саме: студент повинен вміти поставити себе в ситуацію, яка може виникнути в реальному житті; студент повинен адаптуватися до своєї ролі у запропонованій ситуації, при цьому в одних випадках він може грати роль сам, а в інших – брати уявну участь у гри; учасники гри повинні зосередитися на використанні одиниць іноземної мови для комунікативних цілей. Досліджено, що основними функціями рольових ігор є навчальна, виховна, мотиваційно-стимулююча, комунікативна, а також функція програмування. Відображено важливість розвитку професійної комунікативної компетентності студентів в межах вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти шляхом застосування рольових ігор. Встановлено, що рольова гра як елемент викладання іноземної мови сприяє розвитку професійної комунікативної компетентності, яка є важливою рисою характеру, необхідною для фахівця у XXI столітті.

Ключові слова: викладання, іноземна мова, рольова гра, студенти, заклад вищої освіти.

forasmuch as it is one of the important methodological techniques in the curriculum. The treatment of the essence of the "role-play" category has been analyzed and the principal characteristics of the role-playing game as a method of teaching foreign languages at higher educational institutions have been investigated. The stages of implementing the technique of the role-playing game during teaching a foreign language at a higher educational institution have been analyzed, consisting as follows: selection of participants; preparation for script execution; responsibility of the participants; rating and comments. Several options for implementing the role-playing game for learning a foreign language have been studied, namely: a conflict role-playing game, a cooperative role-playing game, a role-playing game in conditions of information deficit and a role-playing game based on tasks. It has been established that the major features of all role-playing games are as follows: the presence of a problem lying at the core of the game; the presence of certain characters / roles having a different relationship to the issue under discussion; the presence of a problem situation containing conditions for cognitive conflict. It has been revealed that the role-playing game in foreign language lectures is used primarily for the development of speech skills. The rules for role-playing games, developed by researchers, have been analyzed, namely: a student must be able to place himself in a situation that may arise in real life; the student should adapt to his role in the proposed situation; herewith, in some cases he can play the role by himself, and in others – he should take an imaginary one. Participants of the game should focus on using foreign language units for communicative purposes. It has been investigated that the principal functions of role-playing games are as follows: the teaching function, the educational function, the motivational-stimulating function, the communicative function and the programming function. The academic paper points out on importance of developing students' professional communicative competence within the framework of learning a foreign language in higher educational institutions through the application of role-playing games. It has been determined that role-playing game as an element of teaching a foreign language contributes to the development of professional communicative competence, which is an important character trait necessary for a specialist in the 21st century.

Key words: teaching, foreign language, role-playing game, students, higher educational institution.

УДК 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/39.14>

Частник О.С.,

канд. мистецтвозн.,
доцент кафедри іноземних мов № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Діомідова Н.Ю.,

канд. психол. наук,
доцент кафедри психологічної та
педагогічної антропології
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Зайцева К.І.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасному світі вивчення іноземних мов стало вимогою часу у зв'язку з розширенням міжнародних відносин між іншими країнами, їх знання стало необхідністю, виникла потреба у володінні мінімум однією іноземною мовою. Зараз активно збільшується масштаб викладання іноземних мов у закладах вищої освіти. Представники різних професій, крім своїх фахових навичок, повинні воло-

діти знаннями з різних іноземних мов, щоб вміти знаходити спільну мову з іноземними партнерами. Саме знання іноземних мов дає можливість фахівцеві отримати вищу кваліфікацію, претендувати на високу заробітну плату. На практиці знання іноземної мови проявляється в умінні бути ініціатором міжнародних комунікативних контактів, вступати в ділове спілкування, висловлювати та відстоювати свою позицію.

Викладання іноземної мови у закладах вищої освіти ґрунтується на ідеї, що метою оволодіння мовою є комунікативна компетентність. Щоб мотивувати, викликати інтерес у студентів до предмету, змусити їх використовувати іноземну мову для спілкування, викладачі часто використовують рольові ігри як прийом, особливо застосовуваний у комунікативному підході. Рольова гра заохочує студентів до мислення та розвитку творчих здібностей, допомагає розвивати та відпрацьовувати нові мовні, комунікативні та поведінкові навички у відносно незвичній розмовній обстановці. Рольова гра є найцікавішим способом для студентів продемонструвати те, як вони опановують іноземну мову, а для викладача – найбільш ефективним прийомом викладання іноземної мови, тому досить актуальним і необхідним у сучасних умовах є огляд рольової гри як елементу викладання іноземної мови у закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематику застосування рольової гри як елементу викладання іноземної мови у закладі вищої освіти досліджує значна кількість науковців. Зокрема, наукові праці А. Davis, А. Yabit, В.А. Valverde, D. Alvarado-Camba José, E.G. Zambrano, M.A. Solieva, M. Atas, M. Velásquez Zúñiga Bianca, O.V. Kalimulina, R. Killen, S.N. Bobrovnyk, Y. Norazmie присвячені аналізу рольової гри як елементу викладання іноземних мов у закладах вищої освіти, її впливу на становлення майбутніх фахівців як конкурентоспроможних спеціалістів своєї галузі та забезпечення результативної якісної освіти.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри велику кількість оригінальних та змістових праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених з досліджуваної проблеми, варто зазначити, що практично відсутні дослідження, присвячені проблемам аналізу процесу застосування рольової гри як елементу викладання іноземних мов у закладах вищої освіти.

Мета статті. Метою роботи є дослідження методики рольової гри як елементу викладання іноземних мов у закладах вищої освіти задля забезпечення ринку праці конкурентоспроможними спеціалістами. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: 1) в загальних рисах проаналізувати рольову гру як елемент викладання іноземних мов; 2) проаналізувати етапи реалізації техніки рольової гри; 3) встановити основні функції та види рольової гри як елементу викладання іноземних мов.

Під час проведення дослідження були використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення та системно-структурний аналіз.

Виклад основного матеріалу. У педагогіці рольова гра розглядається як специфічний вид

людської діяльності, спрямований на відображення дійсності, зокрема й праці людей, їх життя та суспільних відносин. Характер і зміст рольової гри є соціальними і визначаються конкретними культурними та соціально-економічними умовами життя. Рольова гра як метод навчання іноземної мови орієнтована на відображення дійсності та відтворення суспільних та культурних відносин іншою мовою [1].

Термін «рольова гра» походить від слова “rotula” латинською мовою, що означає текст, написаний для актора [2, с. 226]. Така гра у контексті освіти розглядається як техніка, яка часто використовується для навчання іноземної мови [3, с. 962]. Тематичні дослідження підтвердили ефективність рольових ігор у навчанні та вивченні мови [2, с. 226].

Британська Рада визначила рольову гру як будь-яку мовленнєву діяльність, коли студенти ставлять себе на місце інших в уявній ситуації [4]. Вчені трактують рольову гру як рекреаційну діяльність, яка полягає у розвагах та отриманні доступу до знань у багатозначний спосіб для формування змістовного навчального процесу [5].

Рольова гра – це метод участі, який спрямований на розвиток певних навичок, в яких герої займають різні позиції та висловлюють різні аргументи, виконуючи певні ролі в конфліктних ситуаціях. Р. Кіллен визначає рольову гру як непереверену драматизацію, в якій індивідуумам пропонують поведінку, яка ілюструє дії осіб, котрі залучені до певних ситуацій [6, с. 13].

А. Девіс стверджує, що у рольовій грі пропонуються реалістичні або гіпотетичні ситуації та персонажі, а студенти імпровізують діалоги та дії, щоб відповідати погляду на ситуацію персонажа, якого вони грають [7, с. 6].

Рольова гра – це сильний мотиваційний метод, який задовольняє потреби студентів у новизні вивченого матеріалу та різноманітності вправ. У процесі рольової гри у пам'яті відбувається закріплення мовних явищ, зростає інтерес та активність студентів. Рольова гра – це умовне відтворення її учасниками реальної практичної діяльності, що створює умови реального спілкування. Ефективність навчання зумовлена підвищенням мотивації та інтересу до предмета. Як модель міжособистісного спілкування рольова гра – це потреба у спілкуванні, яка стимулює інтерес до участі в діалозі іноземною мовою [1].

Техніка рольової гри дозволяє вивчити іноземну мову не тільки інтелектуально, а й емоційно. Щоб будь-яка рольова гра була якісно організованою, необхідно дотримуватись низки етапів (див. рис. 1).

Викладачі повинні зробити процес гри реальним та актуальним, при цьому намагаючись зберегти ролі гри максимально реалістичними. Джилліан Портер Ладосс у своїй книзі «Рольова гра»

відзначив, що завдяки застосуванню рольових ігор під час вивчення іноземної мови, яка має прямий «місток» до реалій сучасного життя, студенти готуються до повсякденного спілкування в іншомовному середовищі [9].

Рольові ігри допомагають створити психологічну готовність студентів до мовленнєвого спілкування, викликають природну необхідність частого повторення навчального матеріалу, а також активізують прагнення до контакту студентів та викладача. Це створює умови рівності у мовленнєвому партнерстві, руйнує традиційний бар'єр між викладачем та студентом. Рольова гра дає можливість говорити і долати бар'єр невизначеності. Завдяки іграм студенти набувають таких навичок спілкування, як здатність розпочати розмову, утримати її або перервати людину, з якою вони розмовляють, якщо це необхідно в певний момент, погоди-

тися з нею або відкинути її думку. Студенти також розвивають свої навички аудіювання та говоріння, вміння ставити запитання тощо [1].

Будь-яка рольова гра налаштовується на конкретну цільову тему, яка може бути граматичною, соціальною або пов'язаною з лексикою, яка міститься у навчальному змісті. Існує кілька таких варіантів реалізації рольової гри для вивчення іноземної мови: конфліктна рольова гра, кооперативна рольова гра, рольова гра за умов дефіциту інформації та рольова гра на основі завдань. Складність рольової гри залежить від викладача з урахуванням рівня та навичок студента. Опишемо докладніше види рольових ігор.

1. *Конфліктна рольова гра* ставить студентів у таку ситуацію, коли вони повинні відстоювати свою позицію, використовуючи всі аргументи, щоб спробувати переконати іншу людину посту-

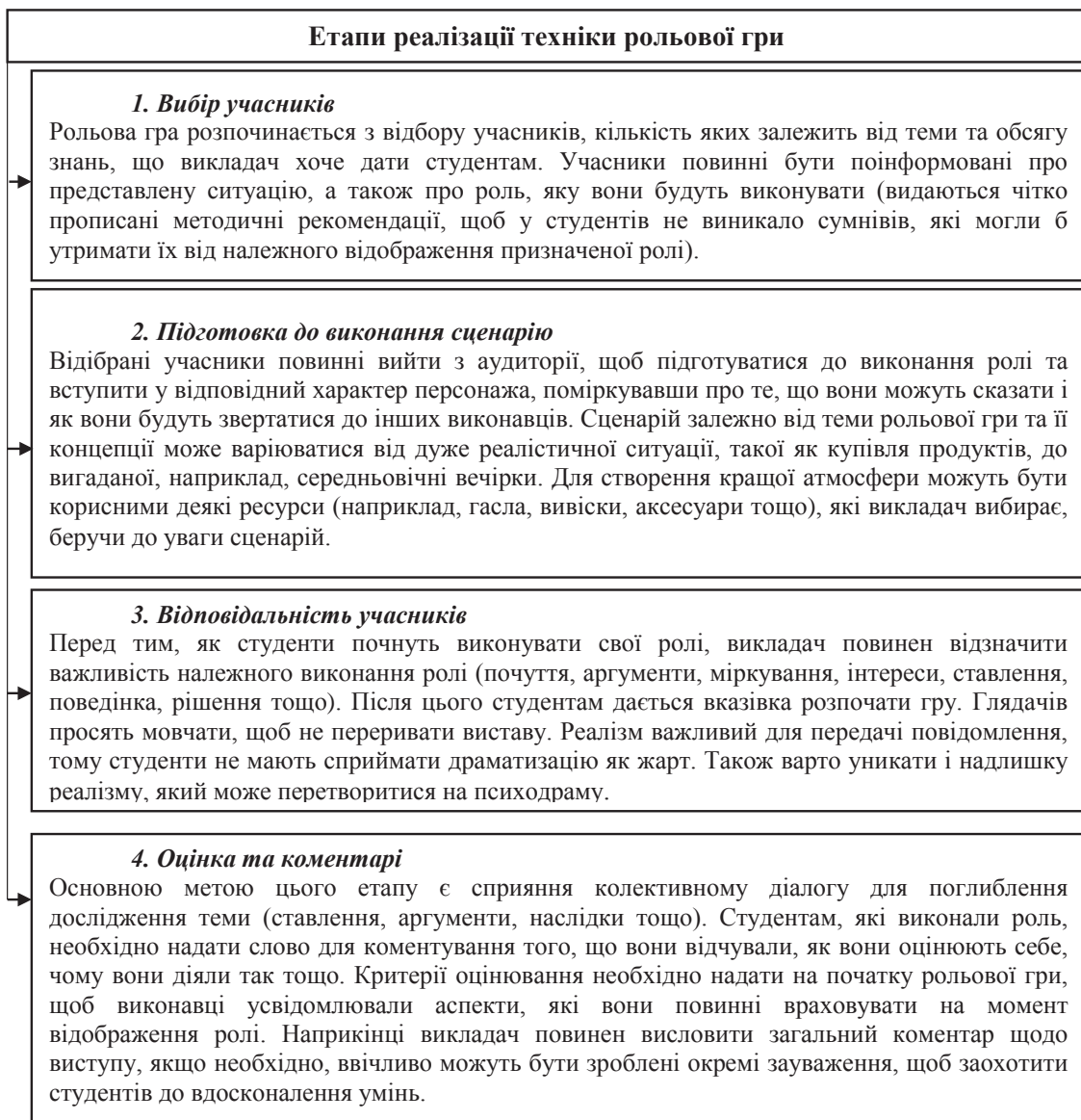

Рис. 1. Етапи реалізації техніки рольової гри

Примітка: сформовано автором на основі джерела [8, с. 25–27].

питися. Будь-коли в своєму житті студенти неминуче стикаються з певним типом конфлікту, тому вміння долати неприємності необхідне для успіху в будь-якому аспекті життя. Якщо студенти вміють знаходити правильний спосіб вирішення конфлікту у рольовій грі, в майбутньому вони краще зможуть застосовувати набуту мовленнєву практику для обговорення конфліктної ситуації, що склалася. Крім того, набуті мовленнєві навички, пов'язані з вирішенням конфлікту, свідчать про рівень володіння іноземною мовою під певним незручним тиском і є доречними для того, щоб студенти набули зрілості в момент виступу та розвинули свою впевненість у зверненні до інших людей. Також зазначені навички допомагають доповідачу зберігати спокій.

2. *Кооперативна рольова гра* спонукає студентів до спільної роботи в команді, щоб не тільки використовувати зміст сценарію, але й допомагати один одному для досягнення успіху. Студенти, які працюють разом у команді, мають спільну мету, яка дозволяє їм навчитися довіряти іншим для виконання покладеного на них обов'язку. Такі ситуації доречні для побудови міцних стосунків у групі, адже члени команди або пари можуть надавати допомогу один одному.

3. *Рольова гра за умов дефіциту інформації* змушує студентів заповнити прогалини у своїх знаннях, запитуючи іншу людину про необхідну інформацію. Цей вид рольової гри є чудовим способом адаптувати студентів до зустрічей у реальному житті, оскільки люди за своєю природою є

запитувачами і завжди використовують ці засоби для вирішення своїх проблем. Оскільки ці сценарії потребують правдивої та дійсної відповіді від іншого персонажа, студентам дуже легко долучитися до бесіди.

4. *Рольова гра на основі завдань* вимагає завершення певної діяльності. Практичні завдання в сценарії сформовані відповідно до реальної життєвої ситуації. У такому сценарії процес виконання поставленого завдання вчить студентів таким важливим навикам: як правильно ставити запитання, як вести переговори та як взаємодіяти з іншими людьми. Цей вид рольової гри, очевидно, підходить для допомоги студентам у відпрацюванні своїх знань іноземної мови в реальних ситуаціях. Він допомагає підвищити їхню впевненість у собі та забезпечити їх мовними та соціальними навичками, необхідними для виконання поставленого завдання [8, с. 27–30].

Основними ознаками всіх рольових ігор є такі: а) наявність проблеми, що лежить в основі гри; б) наявність певних персонажів / ролей, які мають різне відношення до обговорюваного питання; в) наявність проблемної ситуації, що містить умови для когнітивного конфлікту.

Рольова гра на лекціях з іноземної мови використовується для розвитку мовленнєвих навичок і співвідноситься з двома формами мовлення – підготовленою та непередбаченою, створюючи передумови для природного переходу від першої до другої, що передбачає попереднє засвоєння лінгвістичного матеріалу, формування відповідних

Основні функції рольових ігор	
➤	1. Рольова гра має великий потенціал мотиваційно-стимулюючого плану. У процесі рольової гри загальний мотиваційний фон закладений у самому сценарії, а конкретна ситуація та роль, яку отримує студент, звужує такий фон до суб'єктивного мотиву та диктує мовленнєву / немовленнєву поведінку студента.
➤	2. Рольову гру можна розглядати як найточнішу модель спілкування, оскільки вона передбачає імітацію реальності в її найважливіших рисах. У рольовій грі поняття «спілкування» розкривається у повному обсязі як мовленнєва та немовна поведінка людини за певних обставин.
➤	3. Рольова гра виконує так звану функцію програмування, тобто розширює асоціативну базу в засвоєнні мовного матеріалу.
➤	4. Рольова гра притаманна навчальній функції. Гра допомагає об'єднати колектив, оскільки у виконанні ролей приймає участь вся група студентів, які мають взаємодіяти злагоджено, точно враховувати реакції один одного та допомагати один одному.
➤	5. Рольова гра має виховне значення. Студент розвиває артистизм, вміння оволодівати жестами та мовленням. Саме перевтілення в роль допомагає розширити психологічний діапазон для розуміння інших людей.

Рис. 2. Основні функції рольових ігор

Примітка: сформовано автором на основі джерела [10, с. 58–59].

умінь і навичок, які в кінцевому підсумку дозволяють студентам зосередитися на змістовній стороні своїх комунікативних навичок.

Дослідники розробили певні правила для рольових ігор, а саме: студент повинен вміти поставити себе в ситуацію, котра може виникнути в реальному житті; студент повинен адаптуватися до своєї ролі у запропонованій ситуації, при цьому в одних випадках він може грати, а в інших – брати уявну роль у ситуації; учасники гри повинні зосередитися на використанні одиниць іноземної мови для комунікативних цілей, а не на їх закріпленні.

Можна використовувати індивідуальні, парні та групові тренування під час реалізації рольової гри, які мають самостійне дидактичне значення, дозволяють поєднувати аудиторну та позааудиторну роботу, навчальну та виховну роботу. Рольова гра в парах є найпростішим видом. Її найкраще можна реалізувати шляхом використання анкет, які студенти повинні заповнити, ставлячи один одному запитання. Навчальні ролі сприяють можливості розвитку різних видів мовленнєвої діяльності та забезпечують реалізацію основних функцій рольових ігор, які студенти можуть виконувати у навчальному процесі (див. рис. 2) [10, с. 58–59].

У рольовій грі в максимальній мірі реалізується комунікативна функція мови як засобу спілкування, а також сама сутність іноземної мови. У зв'язку з цим рольову гру можна відзначити як ефективний інструмент для навчання усного мовлення [11, с. 18]. Рольова гра має великий потенціал з точки зору реалізації практичних, навчальних та виховних завдань, що стоять перед дисципліною «Іноземна мова».

Висновки. На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що рольова гра як елемент викладання іноземної мови у закладі вищої освіти – це методологічна техніка, яка вимагає постійного оновлення, вдосконалення та дослідження. В умовах інтенсифікації інтеграційних процесів формування комунікативної компетентності студентів в межах вивчення іноземної мови рольова гра набуває все більшої актуальності. Професійна комунікативна компетентність є життєво важливою та вирішальною для розвитку особистості у XXI столітті. Формування комунікативної компетентності студентів сконцентроване на отриманні якісно нового результату в системі вищої освіти, який відповідав би стану та тенденціям світового освітнього суспільства.

Використання техніки рольової гри для викладання іноземної мови у закладі вищої освіти може призвести до набуття базових взаємозалежних

навичок, таких як вільне володіння іноземною мовою та формування комунікативних здібностей. У результаті застосування техніки рольової гри для вивчення іноземних мов студент набуває здатності працювати з професійно значущим матеріалом іноземної мови, а також самостійно здобувати нові знання та розвивати особистий творчий потенціал.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення навчальної системи шляхом поєднання техніки рольових ігор з сучасними методами викладання іноземних мов у закладах вищої освіти задля формування комунікативної компетентності студентів. Це дасть змогу покращити поточну якість вищої освіти під час підготовки майбутніх фахівців.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bobrovnyk S.N. Role-playing game in teaching foreign languages. URL: [http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/bobrovnyk_role-playing\(1\).pdf](http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/bobrovnyk_role-playing(1).pdf) (дата звернення: 02.09.2021).
2. Atas M. The reduction of speaking anxiety in EFL learners through drama techniques. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. Vol. 176, pp. 961–969.
3. Yabit A., Norazmie Y. Benefits and Students' Perception on Role-Play Teaching Technique: Progressive & Fun Learning Experiences in Brunei Ethnic Language Course Benefits and Students' Perception on Role-Play Teaching Technique: Progressive & Fun Learning Experiences in Brunei. *Indonesian Journal on Learning and Advanced Education (IJOLAE)*. 2021. Vol. 3. pp. 225-234. URL: 10.23917/ijolae.v3i3.12364 (дата звернення: 02.09.2021).
4. British Council, BC. Role-play. [Teaching English Blog]. 2004. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/role-play> (дата звернення: 02.09.2021).
5. Zambrano E.G., Valverde B.A. Consolidación de Destrezas con criterio de desempeño en primero de EGB. Cuenca: Universidad de Cuenca. 2013.
6. Killen R. *Effective teaching strategies: lessons from research and practice* (2nd ed). Wentworth Falls, NSW : Social Science Press. 1998.
7. Davis A. Effective teaching: some contemporary mythologies. *Forum*, 2001, vol. 43 (1), pp. 4–10.
8. Alvarado Camba José D., Velásquez Zúñiga Bianca M. Influence of the role-play technique on the english language oral production. Guayaquil, 2017. 204 p.
9. Porter Ladousse G. *Role Play*. Oxford University Press. 1987. 181 p.
10. Solieva M.A. Features of role-playing games in teaching a foreign language. *Вестник науки и образования*. 2020. № 7 (85). Часть 2. С. 57–59.
11. Kalimulina O.V. Role-plays in teaching dialogic speech. *Foreign languages at school*. 2003. № 3. pp. 17–20.